

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DE REBUS ÆGYPTIIS.

PROLUSIONEM

AD INDICENDUM EXAMEN PUBLICUM,

IN

SCHOLA FRIDERICIBURGENSEI

HABENDUM,

SCRIPSIT

FRID. CHRIST. v. HAVEN,

IN SCHOLA FRIDERICIBURGENSEI PRÆCEPTOR ADJUNCTUS.

HAUNIÆ 1835.

TYPIS DIRECTORIS *JANI HOSTRUP SHULTZII,*
AULÆ ET UNIVERSITATIS TYPOGRAPHI.

Lam anno 1828, cum in schola Fridericiburgensi munere præceptoris fungerer, hocce specimen, cujus edendi occasionem nunc lætus arripio, alio quidem consilio composui, cujus ulterius persequendi potestatem mihi defuturam esse, video. Quare ut benevole excipiatis, humanissimi lectores, ista, qualiacunque sint, historico-criticarum disquisitionum initia rogo. Etiam si forte proventus, qui ad thesauros historicos hinc redundant, fere nihili esse vobis videantur, spero tamen, fore, ut concedatis, viam, quam ingressus sum res Ægyptiorum pervestigaturus, si rite incedatur, posse multam iis præbere lætitiã nec non utilitatem, quorum vires animi in veritate eruenda exercere maxime intersit. Iuvenes igitur literarum studiosos imprimis admonitos volumus, ut monstrata vestigia premant.

I.

De interpretibus, quibus relationes de vetere Ægypto, per linguam Græcam nobis traditæ, sive mediatae sive immediatae debeantur.

Herodotus, postquam nos docuit, quas regiones Psammitichus Ioni- bus et Caribus dederit habitandas, hæc verba subjungit ¹⁾: καὶ δὴ καὶ παῖ- δας παρέβαλε αὐτοῖσι Αἰγυπτίους, τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκιδιάσκεσθαι ἀπὸ δὲ τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν, οἱ νῦν ἐρμηνέες ἐν Αἰγύπτῳ γέγονασι; et paucis interjectis: πρῶτοι γὰρ οὗτοι (sc. Jones et Cares) ἐν Αἰγύπτῳ ἀλλό- γλωσσοι κατοικίεσθσαν. Ac prorsus amplectimur veritatem relationis, etsi ab ipso Diodoro improbatae, ex qua ²⁾, qui ante Psammitichum rerum po- titi sunt, inaccessiblei peregrinis Ægyptum fecisse dicuntur, appellentes vel morte vel servitute multantes. Unde liquido apparet, primos interpretes, qui inter Græcos et Ægyptios essent internunciï, saltem usque ad ætatem Herodoti (cfr. οἱ νῦν ἐρμηνέες) fuisse Ægyptios, non Græcos.

Satis scio, ut in hac re Herodoto credas, plura exponi non opus esse, sed fac, Herodotum tacuisse, nonne ex aliis rationibus idem assequi possumus? Græcis in urbes Ægyptiorum venire minime licuit ³⁾; ἦν δὲ τοπαλαιὸν μόνη ἢ Νάυκρατις ἐμπόριον, καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου· εἰ δὲ τις ἐς τῶν τι ἄλλο ζομάτων τοῦ Νείλου ἀπίκοιτο, χρῆν ὁμόσαι, μὴ μὲν ἐκόντα ἐλ- θεῖν. ἀπομόσαντα δὲ, τῇ νηὶ αὐτῇ πλέειν ἐς τὸ Κανωβικόν. Græcos igitur Ægyptii omnino sibi obnoxios voluerunt; prætereaque ex omnibus indiciis elucet, quantopere veriti sint, ne quid literarum et artium peregrini ipsis surriperent. Id utique egerunt, ut mirationem, admirationem, horrorem ex- citarent. Quare Ægyptii, quippe qui commercium cum Græcis inde a tem- pore Psammitichi frequenter haberent, linguam Græcam addicerent, plane necesse erat, dum simul nulla omnino necessitas postulare, ut Græci, qui- bus in Ægyptum extra certa concessa loca venire non permissum erat, lin-

1) Herod. Lib. 2, 154.

2) Diodor. Lib. 1, 67. pag. 203. edit. Wesselingii. Biponti 1793.

3) Herod. Lib. 2, 179.

quam Ægyptiam intelligerent. Sacerdotes quidem, etiamsi ipsi forte, alias rationes secuti, Iones et Cares Psammiticho conciliaverint, non potuit non poenitere, quod Græcorum arbitrio res Ægypti temere subjicerentur. Nam omnia in Ægypto maximeque hoc tempore gravissimam hierarchiam spirabant; sub imperio Sabaci⁴⁾, ejus fere ætate Psammitichus natus est, ἔδοξε — κατὰ τὸν ὕπνον λέγειν αὐτῷ τὸν ἐν Θήβαις θεόν⁵⁾, ὅτι βασιλεύειν οὐ δύνησεται τῆς Αἰγύπτου μακαρίως οὐδὲ πολὺν χρόνον, εἰ μὴ τοὺς ἱερεῖς ἀπαντας διατεμῶν, διὰ μέσων αὐτῶν διέλθῃ μετὰ τῆς θεραπείας. Etiam Josephus⁶⁾ e scriptis Manethonis refert, Amenophin Amenophi respondisse, ὅτι δύνησεται Θεοὺς ἰδεῖν, εἰ καθαρὰν ἀπὸ τε λεπρῶν καὶ τῶν ἄλλων μιαρῶν ἀνθρώπων τὴν χώραν ἅπασαν ποιήσειεν. Num igitur verosimile est, istos sacerdotes tulisse, regem et milites Ægyptios, quos, superstitione ac timore deorum satis perfusos, sibi obnoxios tenere soliti essent, cum Græcis loqui, lingua utentes, quam ipsi non intelligerent? Immo! eo ipso tempore, quo Græci cum Ægyptiis commercium habuisse dicuntur, inter sacerdotes novum collegium ortum est, ejus levissimum officium fuerit munere interpretum fungi, quamquam isti exploratores pallium interpretum gestabant, quorum esse interpretari prorsus credebant reges et milites et bubulci et Græci. Profecto interpretes interpretati sunt; consilarii Pharaonis Pharaoni consilia præbuerunt; istud collegium, quod furto ablata a furibus accepit, justo possessori illa restituit; nec aliter apud Persas: Septem principes, qui regi, uti Ormuzdo septem Amschaspandi, aderant, partes ministrorum egerunt; Ferveri, qui bonis hominibus et regibus mala averruncaturi erant, mala ulique, quamdiu omnia sacerdotibus obsequabantur, averruncaverunt. Isti tamen sacri ministri, etiamsi a Baalibus non obligati essent, sibi ipsis quidem satisfaciendi causa partes exploratorum et speculatorum egissent fere omnes. Secreta consilia et facinora, quæ quis alios latere putaret, jam in

4) Diodor. Lib. 1. 65. pag. 194.

5) τὸν ἐν Θήβαις θεόν intelligo Thebarum præsidem, unum de 𐤓𐤁𐤁𐤁, de quibus infra locuturi sumus.

6) Joseph. contr. Apionem. Lib. 1. 26,

collegiis sacerdotum circumferebantur, ita ut deos (פְּעָלִים), collegiorum scilicet præsides, esse omniscios, oracula istorum deorum infallibilia, homines profani vix possent, quin crederent mente capti, quibus quidem sacerdotes deos flectere posse haud inepte viderentur; re vera enim omnia, quæ voluerunt, perpetrare poterant sacri ministri. Nimirum, regibus summum imperium ore concedebant; sin autem rex consilio deorum, sacerdotum scilicet arbitrio, morem non gessit, sexcenti utique demones furiales in locum Ferveri subierunt, et, si rex tam impius fuit, adeo non superstitiosus, inquam, ut gratiam deorum negligeret et invidiam istorum sapientum spernere auderet, satellitibus non minus impiis fretus, licet bono ingenio justoque animo præditus meliora sequeretur consilia, quam quæ sacro collegio placerent, de eo tamen actum erat; artes enim fraudulentæ consuebantur, vaticinia divulgabantur, quæ ut evenirent, ipsi sacerdotes per ambages callide effecerunt. Quin etiam Apries 7), qui, Græcis fisus, ea fuisse persuasione, „ne deum quidem quenquam posse sibi adimere regnum”, forte solum ob id nefarium dictum interiit, cum scilicet sacerdotes milites post cladem a Cyrenæis acceptam ad seditionem faciendam concitassent, insurrantes 8), „eos a rege in apertam perniciem consulto fuisse demissos, ut, his internecone deletis, ipse ceteris Ægyptiis imperitaret securius”. Quicquid id est, ex sola sana ratione cognoscimus, castam, quam vocant, militum vi armorum in ceteras castas ex arbitrio dominari potuisse et quodammodo dominatam esse; quo tempore sacerdotes tamen, prudentia, potissimum vero calliditate et fraude, usi, imperium multo valentius exercuerunt, quam quod nomen summi imperii præ se ferret. Sic etiam in res Ægyptiorum tempore Psammitichi quadrant verba Zoroastris 9): „Er (rex) kann gebieten, was er will, und seine Befehle sind unwiederrufflich; aber Ormuzds Lehre soll ihn hindern nichts zu befehlen, als was gut und gerecht ist”. Satis quidem cernimus, Zoroastrem bonam justamque rationem spectasse, nec infi-

7) Herod. Lib. 2, 169.

8) Herod. Lib. 2. 161.

9) Seevens Ideen: 1 Th. pag. 478. Göttingen 1815: e Zendavesta I. pag. 72. &c.

tias imus, sacerdotes Ægyptios primitus, bonum et justum consilium secutos, ut impedirent, ne quid mali et injusti milites ceterique homines rudes committerent, cultum decorum et consecrationem animalium instituisse, nec mala perpetrare studuisse, quod hominibus demones furiales aut Ferveros immiserint, ac speculatores, pallium dignitatis pietatisque gestantes, ubique haberint. Quicquid vero id est, tempore, quo Sabacus, rerum in Ægypto positus, rursus abiit, cum tandem duodecim principes, hierarchiam nefariam exosi, summum imperium sibi vindicavissent, aliud utique agebant sacri ministri, speciem sapientiæ servantes; nec tamen contumaciam stultorum deponere potuerunt, vel regibus objicientes¹⁾: „filius sapientum ego, filius „inquam regum antiquitatis”. Verumenimvero, cum Psammitichus Jonibus et Caribus, qui auxilium ipsi præstiterant, certas sedes in præfectura Tanitica dedisset, summi sacrorum ministri, ni fallor, simulac res respirandi intervallum iis fecerunt, collegio sanctissimorum convocato, de rebus publicis deliberaverunt, ne scilicet sapientes, viri probi, in posterum violentiam et dominationem militum piratarumque subirent. Quicquid vero in disceptationem ceciderit, ipsa res utique tulit, ut hæc oratio aut similis quædam a quopiam prolata sit:

Quantum isti peregrini armis et fortitudine polluerint, experti sumus; esse piratas et feros bellatores scitis; nec ignoratis, quam sæpe reges, suis satellitibus fisis, nostra sacra consilia contemserint, ac quam sæpe, nisi viri probi omnia circumspicientes, prudentia et sapientia usi, malitiam suppressissent, vis, quin etiam interitus, ab istis impiis atque immorigeris toti systemati sacerdotum parata fuisset. Quæ cum ita sint, nobis curæ cordique esse oportet, ne homo impius et refractarius istos peregrinos ad mala perpetranda in auxilium vocet. Idcirco, inquam, necesse est, e nostratibus aliqui linquam Græcam edoceantur, qui munere interpretandi fungi possint; deinde, ut Græci aditu in Ægyptum prohibeantur, non vocati; quo efficitur, ut quid, nobis insciis, clam machinari haud facile possit malitia. —

1) Esaias 20, 3.

Istud quidem consilium, quod nec probis nec improbis displicere potuit, inter sacerdotes vere prolatum esse ex ipso eventu cernimus; quin etiam, si historia tacuisset, sacros ministros tamen munus interpretandi sibi vindicasse ex aliis rationibus novissemus. Atqui, historia non tacet; e relationibus enim Herodoti satis apparet²⁾, quando ac unde isti interpretes originem traxerint, neque dubitari potest, quin sacerdotes magnopere interfuerit impedire, ne Græci rebus Ægyptiis se admiscerent arbitri.

Hæc omnia nomine regis facta esse concedimus, licet per sacros ministros, consiliarios scilicet Pharaonis, perpetrata. Herodotus quidem modo refert, pueros Ægyptios, jussu Psammitichi, lingua Græca imbutos fuisse, a quibus pueris, non ab aliis Græcis, interpretes Ægyptii in posterum edocti sunt, sed utrum illi pueri e tribu sacerdotum electi sint nec ne, in incerto reliquit, nec minus, num illi pueri alios quam sacerdotes linguam, qua ipsi jam imbuti essent, docuerint. Pueros autem e tribu sacerdotum fuisse, verosimillimum videtur, at nihil tamen ad rem; neque vero dubium est, quin pueri, lingua Græca jam imbuti, sacerdotibus commissi sint, ut isti, quos quidem eximiam solertiam et doctrinam assecutos esse omnes putarent, ingenium suum in hac re ut in aliis exercere possent; ceteros enim Ægyptios alia negotia curare oportebat. Græci vero, qui primi inter Ægyptios recipiebantur, erant piratæ, ad bellum et prædationem proni, literarum et artium minime studiosi. Horum igitur non interesse potuit, sive interpretes essent e gente Ægyptia sive e Græca, si modo interpretes in promptu haberent. Cum autem Ægyptii, si quid per Græcos obtinere vellent, suos interpretes, qui jam ætate Psammitichi aderant, utique missuri essent, dum Græci, si quid ab Ægyptiis petere vellent, quoniam certa loca egredi iis non liceret³⁾, interpretibus, quos Ægyptii misissent, internunciis usuri essent, — inde sane intelligimus, interpretes, etiamsi Ægyptii linguam suam Græcos non celavissent, haud facile tamen e gente Græca exoriri posse; fac vero, singulos quosdam Græcos linguam Ægyptiam addidicisse, id quod

2) Herod. Lib. 2, 154.

3) Herod. Lib. 2, 179.

nescimus, interpretandi tamen munus iis esse præcipuum negotium non posset. Quare vix a vero aberramus, si omnia, quæ de Ægyptiis rebus Græce scripta (nugas et conjecturas ipsorum Græcorum omittimus) nobis occurrant, saltem cum prima vice Græcis traderentur, per interpretem, e gente Ægyptia ortum, percepta fuisse proprie dici posse statuamus, ita ut, ubi auctor hoc vel illud de rebus Ægyptiis refert, inquirere debeamus, utrum interpretis enunciationes et notiones Ægyptias Græce rite expresserit et Græcus verba interpretis intellexerit, nec ne. Forte interrogas, cur operam et oleam consumserim, ut probarem, interpretes fuisse de gente Ægyptia. Idcirco, inquam, quia neminem de rebus Ægyptiis rite judicare posse censeo, nisi istos errores, quos interpretes interpretando importaverint, diluerit; neque diluere potest, qui interpretes fuisse gente Ægyptia parum animadverterit. Accedit, quod illis ratiocinationibus ducti, in universum pronunciare jure possumus: Simulac in ea terra, ubi in castas distributi sunt incolæ, manus hominum peregrina utentium lingua certas sedes obtinuerit vel etiam ad aulam regiam vel inter milites honore et auctoritate valuerit, certum est, ordinem singularem, cujus fuerit munere interpretandi fungi, in casta sacerdotum statim ortum esse; quot scilicet variis linguis milites e variis gentibus contracti usi sunt, totidem genera interpretum sacris ministris in promptu fuerunt.

Redeamus ad rem. Utique manifestum est, interpretes Ægyptios, qui ex illis pueris lingua Græca imbutis orti sint, modo sermonem quotidianum percepisse; saltem, quia, adhuc pueri, Græcis committebantur, nullam accuratam de ipsa Ægypto et rebus Ægyptiis cognitionem assecuti erant; neque fieri potuit, quin, inter suos reversi, plures denominationes, quæ inprimis vocabulis technicis responderent, vel quæ Ægyptias res ipsas Græcis incognitas apte exprimerent, omnino ignorarent. Quas denominationes interpretes in posterum, quando eas adhibituri essent, quaerendo et respondendo obiter addicerent, necesse erat. Ex istis autem colloquiis maximi prodierunt errores et qui effecerint, ut vel peritissimi Græci, interpretibus invitis, egregie fallerentur. Quemadmodum enim Gallus quidam

tres columbas per drey heilige Geister lingua Germanica reddidisse dicitur, sic lingua Græca haud raro perperam usi sunt interpretes Ægyptii. Cum enim Amasis Græcis fecisset potestatem⁴⁾ pluribus locis aras et fana diis ædificandi, etsi extra ista loca excedere iis vix licuit, ipsi tamen Ægyptii cum Græcis, quorum etiam non parva manus a regei conducta inter milites versabatur, frequentius collocti sunt; quo factum est, ut e variis sermonibus, potissimum de diis Græcorum, qui et quales essent, institutis, interpretes Ægyptii denominationes Græcas sibi ipsi excerpserint, quæ ad suas sacras res, quas dissimulare deberent, revocarentur⁵⁾; e. g. cum Ἐρμῆν dici eum audivissent, qui literas invenisset, statim suum Ἰθούτ τὸν πρότερον Ἐρμῆν et suum Τατ τὸν δεύτερον Ἐρμῆν appellare non dubitaverunt. Etiam Græci in errores sapissime incidebant, se arcana Ægyptiorum satis expiscatos esse putantes. Græci quidem nihil fere Ægyptios celabant; Ægyptii igitur, quibus de rebus Græcis iudicandi potestas fuit, non potuerunt, quin intelligerent, illos in artibus et literis non parum progressos esse, nec in meditationibus philosophicis et metaphysicis ignaros atque inscios. Ægyptii vero omnia fere Græcos celabant; Græci igitur, qui in expiscando et ratiocinando iudicium suum exercuerunt, quia opiniones plebis Ægyptiæ, stultitia et superstitione gravidas, maxime offenderunt, quasi istis rebus inesset sapientia, qua sacerdotes gloriarentur, sane non potuerunt, quin jactantiam et vaniloquentiam eorum accusarent, nec minus erat, quod prophætæ Judæorum in Ægyptios graviter inveherentur. Atqui Judæi, ipsi quidem arrogantissimi, majestate Jehovæ elati, accusabant damnabantque; istos accusatores despexerunt sacerdotes Ægyptii, quos utique poenitere non potuit, quod sacramento obligati prohiberentur, ne sua sacra revelarent; Judæos igitur, nihil morati, dimiserunt non refutatos. A Græcis vero, qui modesti, sana ratione nisi, multa iis objecerunt, in iniquum locum deducti sunt; nam ob eam ipsam causam, quod Græci, magna quidem exspectantes, libenter cederent refutati, ob eam causam, inquam, eos scilicet pupu-

4) Herod. Lib. 2, 178.

5) Syncell. pag. 40; e biblioth. Græc. Fabricii. Hamburgi, 1708. Tom. 1, pag. 72.

git, quod ipsis, sacramento obligatis, sua sacra revelando refutare non licuit, quos refutare se posse sentirent. Quisquis mentem humanam respicit, is sane nunquam infitias ibit, hanc meam argumentationem justam veramque esse: Si, sacramento obligatum, arcana silentio premere te oporteret, num tibi molestum esset, ea alios celare, qui aut stulti nihil intelligere possent aut in opinionibus præoccupatis pertinaces nihil concedere vellent? Certe non molestum esset. Atqui, fac aliquem tibi objicere, tua verba et facta a sana ratione abhorrere, nec modo verbis jactare, sed argumentis et ratiocinationibus efficere, ut ipse non possis, quin illis argumentis cedas, nisi si ea, quæ celare oporteat, reveles; objurgationi quidem interdum locus non erit, modo asseveres, te, nisi sacramento obligatus esses, illa crimina diluere posse. Sin autem multi, et a quibus magni aestimari tua interesset, undique te despicerent, num id æquo animo ferres, sacramento obstrictus, quo quod te obstrinxisses, etiam jure reprehendi posses?

Ad illa verba provoco, quæ Fabricius e scriptis Borrichii refert ⁶⁾: "accedit horribile illud sacramentum, quo obligatur Horus, ne commissum sibi arcanum cuiquam patefaciat, nisi vel taciturno filio suo vel amico securissimo." Herodotus vero, modestus et qui sua cuique tribueret, etiam sacerdoti Ægyptio amicus securissimus facile evasit. Sacerdotes enim Ægyptiorum, quorum solis asseverationibus de solertia ipsorum et sapientia Græci cedere dubitaverunt, non potuerunt non cupide optare, illum Græcum celeberrimum, totius arcani compotem, inter cæteros Græcos pronunciare, eos in universum vera retulisse atque etiam in pluribus artibus solertiam et intelligentiam assecutos esse, quantam ne somniarent quidem Græci. Nec eos fefellit Herodotus volens; Solonem, Thaletem, Platonem, Eudoxum, Pythagoram ⁷⁾ ceterosque prætermitto, qui sapientiam Ægyptiorum ad sua accommodaverunt. Ille autem, quem cernimus ⁸⁾ velle fidem dati sacramenti servare, ad ipsos sacerdotes sæpius provocat, se fidem violare non

6) Fabric. bibl. Græc. Tom. I. pag. 71.

7) Plutarch. de Isid. et Osirid. pag. 397. edit. Jo. Jac. Reiskii. Lipsiæ. 1777.

8) Herod. Lib. 2, 3.

sentiens⁹⁾. Proh dolor! vel hunc fontem, unde parca cognitio rerum Ægyptiarum hauriri posset, valde perturbarunt interpretes Ægyptii, qui, nulla fere nominum propriorum habita ratione, nomina propria Græca temere substituerunt pro Ægyptiis, quibuscum certæ nōtiones conjungebantur iis similes, quas Græci ad sua retulerant. Sic enim nomina propria commutare etiam interpretis esse putarunt, qui in interpretando vires exercebant. Ad quam pravam interpretandi rationem promovendam haud parum contulit, quod Græci Homeri aliorumque de Ægypto fabulationes, quasi in istis esset vera historia, adeo sibi vindicaverunt, ut haud raro interpretes cederent, simulac modo similium rerum Ægyptiarum reminisci possent. Sin autem erant interpretes, qui istas fabulationes nugas haberent, a Græcis vel objurgationes sustinebant¹⁾. Omnia recensere neque possumus neque necessarium habemus, sufficit vero modo unum locum recognoscere²⁾: ὕδατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὀρον τὸν Ὀσίριος παῖδα, τὸν Ἀπολλῶνα Ἕλληνες ὀνομάζουσι τοῦτον καταπαύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕδατον Αἰγύπτου Ὀσίριος δὲ ἐστὶ Διόνυσος κατ' Ἑλλάδα γλώσσαν. Ἐν Ἑλλήσι μὲν νῦν νεώτατοι τῶν Θεῶν νομίζονται εἶναι Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πάν· παρ' Αἰγυπτίοισι δὲ, Πάν μὲν ἀρχαιότατος, καὶ τῶν ὀκτὼ τῶν πρώτων λεγομένων Θεῶν. Ἡρακλῆς δὲ, τῶν δευτέρων, τῶν δωδέκα λεγομένων εἶναι· Διόνυσος δὲ, τῶν τρίτων, οἳ ἐκ τῶν δωδέκα Θεῶν ἐγένοντο. Habetis mirum ex diis Græcorum et Ægyptiorum decoctum, cujus decoctionis plenum calicem exhaustit Creuzerus³⁾. Cum tandem Ægyptii sacerdotes animadvertent, Græcos in gravissimis erroribus et absurdissimis de Ægypto opinionibus hæreere nec non vanitatem et vaniloquentiam ipsis Ægyptiis objicere, plures quidem non potuerunt, quin illo horribili sacramento obligati cruciarentur. Hos cerno equidem ea scripta, mysticismo perfusa, concinnasse, quæ sub imperio Ptolemæorum in lucem ederentur, hodie fere omnia deperdita. Quod Græci in

9) Herod. Lib. 2, 42.

1) Strabo. Lib. 1, 97. edit. Siebenkees. Lipsiæ 1818 vid. infra.

2) Herod. Lib. 2, 144. 145.

3) Creuzeri Symbolif.

prava interpretatione perstabant, arcana se expiscatos esse putantes, non mirum, sed quod viri doctissimi, in absurdas sententias disputantes, usque ad nostram aetatem somniaverunt, ista scripta jam dudum, antequam a sacerdotibus promulgarentur, in arcanis recondita fuisse, id utique mire animum afficit. Alii ista scripta dicebant supposititia, quæ alii ab Ægyptio quidem sacerdote edita esse concedebant, sed ejus malam fidem accusarent. Verum enimvero, qui, quantum illo horribili sacramento se non prohiberi putaverunt, illa sacra, quæ revelare nefas erat, modo tenui velo obtexerunt, ii a Græcis condemnantur, non quod datum sacramentum violaverint, sed quasi de re vera eos reddere incertos voluerint, quos tamen certiores facere voluerunt. Si igitur vitia e prava interpretandi ratione orta tollere ac velum, quo Ægyptii res obtexerunt, detrahere potuerimus, tum demum ipsas res oculis resupinatas habebimus. Quod vero ad interpretationem attinet, observandum est, linguam veterum Ægyptiorum fuisse de dialectis Semiticis. Nam, licet Ægyptii ante adventum Græcorum cum Phoenicibus, Hebræis et Æthiopicis haberent commercium, docuit tamen Herodotus⁴⁾, Jones et Cares primos fuisse ἐν Αἰγύπτῳ ἀλλογλώσσους, neque obstat, quod obiter dixit⁵⁾, Ammonios esse Ægyptiorum atque Æthiopicorum colonos et linguam ex utrisque mixtam usurpare.

2.

De nomine terræ Ægyptiæ.

Incipio a verbis Herodoti⁶⁾: Καὶ εὖ μοι ἐδόκειον λέγειν περὶ τῆς χῶρης δῆλα γὰρ δὴ καὶ μὴ προακέσαντι, ἰδόντι δὲ, ὅσις γε σύνεσις ἔχει, ὅτι Αἰγυπτῶς, ἐς τὴν Ἑλληνας ναυτίλλονται, ἔσι Αἰγυπτίοισι ἐπίκτητός τε γῆ καὶ δῶρον

4) Herod. Lib. 2, 154.

5) Herod. Lib. 2, 42.

6) Herod. Lib. 2, 5.

τῆ ποταμῆ. Eos quidem, cum quibus Herodotus Memphi vel Thebis vel Heliopoli in colloquium venit, Herodoto teste, sanæ rationi et veritati consentanea retulisse credere licet: Accedit, quod 7) Heliopolitani feruntur Ægyptiorum eruditissimi, ex quibus vel ex Thebanis audivimus: *Αἴγυπτος* ἐς τὴν "Ἕλληρες ναυτίλλονται, ἐξὶ Αἴγυπτίοισι ἐπίκτητός τε γῆ καὶ δῶρον τῆ ποταμῆ. Satis quidem constat, nomina propria in universum apud veteres orientales gentes significatione quadam fuisse, quæ simul ipsam rem quodammodo describeret. Nonne igitur sacerdotes, Ægyptum, nomine Ægyptio scilicet nominatam, esse ἐπίκτητόν τε γῆν καὶ δῶρον τῆ ποταμῆ dicentes, non tantum naturam Ægypti, sed potius, quid nomen Ægypti significaret, docere voluerunt? id quod præterea ipsa verborum constructio monstrare videtur. Quid ergo? num ipsi Græci, colloquiis cum Ægyptiis nondum institutis, nomen "Αἴγυπτος" sibi finxerunt? an primi interpretes, pro nomine Ægyptio Græcis "Αἴγυπτος" reddentes, notionem illius vocis simul quodammodo reddiderunt, ita ut etiam "Αἴγυπτος" dici posset ἐπίκτητόν τε γῆν καὶ δῶρον τῆ ποταμῆ significare? an denique est ipsum Ægyptium nomen proprium? Commentarium Vitringæ in Esaiam evolvebam 8), ut experiri possem, quid vir celeberrimus, de nomine "Αἴγυπτος" protulisset. Nulla e sententiis virorum eruditorum huc allatis probabilis mihi videbatur, quare ipse etymologiam vocis exquirere conabar. "Αἶ" pro αἶα, unde, spiritu leni in Gamma verso, "γαῖα" vel "γῆ", terra; γυπτέος, γυπτὸς, unde Latinis "gypseus", "crusta gypsea obductus"; ergo "Αἴγυπτος" terra, limo uti gypso crustata. Quis enim ignorat, terras, Nilo adjacentes, crusta vere obductas esse, quæ limum confineret, quem fluvius

7) Herod. Lib. 2, 3.

8) Commentarium Vitringæ in Esaiam Tom. I. pag. 534. Leovardiae 1724. Perizonius. Orig. Ægypt. Cap. 1. Clericus. Annot. in Jos. 13, 1. nomen "Αἴγυπτος" a voce "Αἴγυψ" vel "Αἴγυπτός"; at Vitringa ait: "non putem, vocem hanc Græcis in usu fuisse". *Bochartus*. Animal. sac. Part. II. Lib. 2, 9. a Copto, celebri Ægypti urbe. *Berkel*. Not. ad Steph. in voce "Αἴγυπτος" ab αἶ pro αἶα (γαῖα, γῆ) et γύπτος pro κυπτος, κόπτος, ut sit αἶα των Κόπτων. Ipse Vitringa a vocibus αἶξ sive αἶγες et κοπτός, unde "Αἴγυπτος" fluvius Copti.

anno quoque aggereret? Si igitur veram etymologiam tenemus, nomen „*Αἴγυπτος*” modo Græcum esse intelligimus, cui aliud Ægyptium responderit, necesse est. Etiam si ipsi Græci nomen illius regionis e terrea incrustatione sibi formaverunt, concludere tamen non licet, incolas ipsius regionis suam denominationem ex eadem terræ proprietate desumpsisse. Atqui, Herodotus Ammonem immorigeris quibusdam olim respondisse refert⁹⁾: *Αἴγυπτον εἶναι ταύτην, τὴν ὃ Νεῖλος ἐπιὼν ἄρδει*. Quod oraculum, Ægyptiace editum, sonuit utique indoli linguarum veterum Semiticarum accommodatum, si per X intellexerimus nomen Ægyptium: X — ea, quam Nilus supergressus *bibere facit*. *Εἶναι* vocabulo non exprimitur et pro „irrigavit” dicitur „bibere fecit” „*ἴρῳ*”. Interpres quidem verbotenus Græce reddidit: *Αἴγυπτος εἶσι ταύτην, τὴν ὃ Νεῖλος ἐπιὼν ἄρδει*. Quare in incerto est, utrum iste deus Ægyptius docuerit:

- 1) X (nomen proprium) est (notione complectendi) illa regio, quam Nilus supergressus &c.;
an potius, ratione etymologiæ habita:
- 2) X (nomen appellativum) est (notione significandi) ea terrea massa, quam Nilus supergressus &c.

Hanc explicationem, sensu, qui illi oraculo inest, rite percepto, facile probamus omnes: „Satis quidem scitis, cam terream massam, quam Nilus supergressus *bibere facit*, dici X; ii igitur, qui e Nilo *bibunt*, sunt Xii, [nec „minus vos, qui idem facitis]”. Herodotus vero, originis vocis „*Αἴγυπτος*”, ab ævo Homeri pro nomine proprio usu jam receptæ, ignarus videlicet, cum interpres securus solito more „X” reddidit „*Αἴγυπτος*”¹⁾ et „*bibere facere*” „*ἄρδειν*”, non potuit, quin putaret, Ammonem docuisse, Ægypto contineri illas regiones, quas Nilus supergressus irrigaret.

9) Herod. Lib. 2, 18.

1) Diodor. Lib. 1, 19 et Strab. Lib. 1, pag. 95. de nomine Nili et regis cujusdam et Ægypti plura contulerunt, quæ non posse sibi constare infra ostendemus, nec jure ad Herodotum provocavit Strabo: *μάλιστα γὰρ ἂν προσέτιποι το ῥηθὲν ἐφ' Ἡροδότου, διότι δῶρον ἦν ἢ χῶρα τῷ ποταμῷ, καὶ διὰ τοῦτο ἐξιοῦτο τῷ αὐτῷ ὀνόματος.*

Redeamus ad verba Herodoti: „*Αἴγυπτος, ἐς τὴν Ἑλληνας ναυτίλλονται, ἔστι Αἴγυπτίοισι ἐπίκτητος τε γῆ καὶ δῶρον τῷ ποταμῷ*”. Mihi quidem persuasum est, Herodotum arbitratum esse, se sententiam sacerdotum de Ægypto non obiter indicasse, sed ipsum sacerdotum dictum, ab interprete verbotenus redditum, recepisse. Quod nemo negabit, qui animadverterit, eum, postquam plura de ambitu Ægypti attulerit, ad illud sacerdotum dictum rursus provocare, suæ editæ sententiæ indulgentem²⁾: „*pleraque pars ex hac terra, quam supra descripsi, etiam mihi ipsi videbatur, uti sacerdotes aiebant, esse ἐπίκτητος Αἴγυπτίοισι*. Nec dubito, quin omnes mihi consentientes habeam, illud dictum, excluso *ἐστι*, ad indolem illius antiquæ linguæ ita componenti: Ægyptus, ad quam Græci navigant, — Ægyptiis — *ἐπίκτητος τε γῆ καὶ δῶρον τῷ ποταμῷ*. Quis autem miretur, si Herodotus, etsi interpretis voce recte expressit „*Αἴγυπτος — ἐστὶ Αἴγυπτίοισι — ἐπίκτητος γῆ*”, mente tamen percepit „*Αἴγυπτος — ἔστι — Αἴγυπτίοισι ἐπίκτητος γῆ*”. Verosimile utique est, interpretem „*ἐστὶ Αἴγυπτίοισι*” vere collegisse, quamquam Herodotus intellexit „*ἐπίκτητος Αἴγυπτίοισι*”, id quod e lib. 2, 10 apparet. Enimvero, sive interpretis et Herodoti a sensu illius dicti aberraverunt, sive non aberraverunt, si modo, ut supra probavimus, statuimus, interpretem (excipimus *ἐστι*) verbum verbo reddidisse, certum tamen erit, dictum sacerdotum in hanc meam interpretationem aptissime quadrare, vel quod lingua orientalis vix, ni fallor, pro „*ἐπίκτητος Αἴγυπτίοισι*” composuit „*Αἴγυπτίοισι ἐπίκτητος*”. Postquam hæc omnia animo volvi, nihil sano iudicio magis conveniens intelligebam, quam sacerdotes Herodotum docere voluisse: ca Ægyptus, ad quam Græci navigant, ea terra scilicet, quam Græci Ægyptum nominant, ab ipsis Ægyptiis nominatur nomine, quod explicandum est *ἐπίκτητος γῆ*, quam fluvius oblimavit (*καὶ δῶρον τῷ ποταμῷ*). Nisi ita interpretari liceret, cur adderetur „*ἐς τὴν Ἑλληνας ναυτίλλονται*”?

1) „*Αἴγυπτος*” igitur videtur explicandum esse „*ἄια γυπτὸς*” sive „*terra, limo uti gypso crustata*”.

2) Herod. Lib. 2, 10.

2) Nomen Ægyptium ejus terræ, ad quam Græci navigantes se ἐ; *Αἴγυπτον* navigare dixerunt, videtur proprie significasse „ἐπίκτη-
τόν τε γῆν καὶ δῶρον τῆ ποταμῆ” sive „terram, oblimante fluvio,
acquisitam”.

Unde concludimus, si vere nomen illi terræ proprium et Græcum et Ægyptium notionem quandam specialem exhibuerit, nos quidem veram tenere, quod statuamus, utrumque ex aggestione limi originem traxisse. Aggestione enim limi super terram, quam Nilus irrigabat, teste Strabone³⁾, nullam proprietatem, quæ momentum magis fecerit, cernimus. Etiam Herodotus variis locis idem spectavit⁴⁾, *Αἴγυπτον* esse *μελάγγαιόν τε καὶ κατερῶρηγνυμένην*, ὥσε ἐοῦσαν ἰλυν τε καὶ πρόχυσιν ἐξ Αἰθιοπίης κατενη-
νειγμένην ὑπὸ τῆ ποταμῆ; item⁵⁾: *ἔι σφι ἐθελήσει, ὡς καὶ πρότερον εἶπον, ἡ γῶρη ἡ ἔνερθε Μέμφιος (αὕτη γάρ ἐσι ἀυξανομένη) κατὰ λόγον τῆ παροιχομένης χόνης ἐς ὕψος ἀυξάνεσθαι, κ. τ. λ.* Quid? quod Herodotus, postquam dixit, minimum *pleramque partem*⁶⁾ Ægypti suo jure a sacerdotibus appellari posse *ἐπίκτητον Αἴγυπτίοισι*, nos docuit, regionem infra Memphin (*αὕτη γάρ ἐσι ἀυξανομένη*) e limo Nili vere in altum auctam et Ægyptiis acquisitam esse. Concessit igitur, licet, sententia sacerdotum circumscripta, ambitum Ægypti latius extenderit, illam tamen regionem infra Memphin proprie esse *ἐπίκτητον γῆν* et *ἐς ὕψος ἀυξανομένην* sive esse regionem e limo Nili acquisitam et in altum auctam, limo scilicet, uti gypso obductam, ac vere *ἄιαν γυπτὸν*, unde „*Αἴγυπτος*” supra derivavimus. Si igitur notionem etymologicam spectamus, in regiones infra Memphin, quas quidem Nilus maxime oblimavit, vel fortasse in totam terram, quam fluvius supergressus irrigavit, optime quadrare videtur⁷⁾. Jam supra autem ostendimus, dicta sacerdotum inquirere aggressi, nomen quoddam Ægyptium fere

3) Strab. Lib. 1, pag. 96.

4) Herod. Lib. 2, 12.

5) Herod. Lib. 2, 14.

6) Herod. Lib. 2, 10.

7) Herod. Lib. 2, 5. *ἔσι δ'ἕτερον τοιοῦτον.*

eandem notionem etymologicam atque eam, quam *Αἰγύπτω* inesse putaverimus, satis clare exhibuisse, quare in mentem nobis venit, illud nomen *Ægyptium* fortasse ab interpretibus, qui tamen nomina propria ad linguam Græcam quodammodo convertere soliti sint, Græcis olim redditum esse „*Αἰγυπτον*“, ita ut Herodotus de finibus *Ægypti*, quia interpretes per istam denominationem Græcam semper rite intellexerunt nomen *Ægyptium*, quod illi respondit, a sacerdotibus suo jure quæsiverit. Nunc ipsum nomen *Ægyptium* illi terræ, ad quam Græci navigabant, proprium, quod a sacerdotibus audivimus significasse *ἐπίκτητόν τε γῆν καὶ δῶρον τῆ ποταμῆ* et eam terream massam, *τὴν ὁ Νεῖλος ἐπιὼν ἄρδει*, indagare conaturi sumus. In itinerario Pockockii legimus ⁸⁾: „Pelusium heißt auf der chrysantischen Charte Attineh; es ist demnach die Ableitung des Namens in beiden Sprachen, nemlich der griechischen und arabischen einerlei; denn Sine bedeutet im Arabischen und *πηλὸς* im Griechischen, so viel als *Koth*.“ Lexicis vero consultis, experti sumus, *ܢܦܘܫ* chaldaice et *سِين* arabice „lutum“ ac verbum *طَان*, quod sonat *Tana*, „luto obduxit“ significare. Qui hæc rite confert, facile utique agnoscit, si noverit, septuaginta interpretes *γῆ* per „*Tanis*“ reddidisse, nomen regionis ejusdam *Ægyptiæ* vere sonuisse *Tan* vel *Tana* vel *Tanis*, sive interpretes probabiliter sive non probabiliter *γῆ* ad hocce nomen revocaverint. Apud Herodotum quoque occurrit *νόμος Τανίτης*, regio *τῆ Δέλτα*, quam ostio Pelusiaco adjacentem Nilus maxime oblimabat, nec superfluum est, si dynastias Tanitarum, quas Manetho memoravit, huc referimus. Ceterum, quemadmodum *الطّين*, Attino, pro nomine proprio (regionis scilicet, non urbis Pelusii) in tabulam chrysanthicam receptum, proprie „*ὁ πῆλος*“ notat, ita etiam *Tana* modo *κατ' ἐξοχὴν* pro nomine proprio ab *Ægyptiis* adhibitum, in regiones infra Memphin et potissimum *τὸ Δέλτα* aptissime quadrat. Convenit tamen inter *Ægyptios* modo partem *τῆ Δέλτα* nominare *Tana*, eam quidem præfecturam, in qua sola Græcis concessa erat sedes,

8) D. Rich. Pockockes Beschreibung des Morgenlandes von Schreber, Erlangen 1771. 1 Th. pag. 421.

id quod satis ex hisce Herodoti verbis apparet⁹⁾: „Psammitichus dedit Jonibus et Caribus habitanda opposita utrinque prædia, Nilo medio dirempta, quæ castrorum nomen habent.” „Incoluerunt autem Jones et Cares hæc loca longo tempore suntque ea prope mare sita, paululum infra urbem Bubastin ad ostium Nili, quod dicitur *Pelusiacum*.” Locum dubitandi non jam reliquimus, quin sacerdotibus, cum quibus Herodotus in colloquium venerat, nomen „Tana”, ubi interpretes *Αἴγυπτον* reddidit, obversatum fuerit; quippe cum *Tana*, sive κατ' ἐξοχὴν „lutum”, „palus”, „πηλὸς”, esse ἐπίκτητός τε γῆ καὶ δῶρον τῆ ποταμῆ proprie dici posset; accedit, quod subjungitur: „ἔς τὴν Ἑλληνας ναυτίλλονται; at ea terra, ad quam Græci navigabant, erat præfectura Tanitica. Convertimus nunc animum ad oraculum Ammonis, videlicet vix erraturi, si pro X, qua nota, dum ipsum nomen nos latebat, supra usi sumus, *Tana* substituimus: „Satis quidem scitis, eam terream massam, quam Nilus supergressus *bibere facit*, dici *Tana* (lutum); ii igitur, qui e Nilo *bibunt*, sunt *Tanite*, [nec minus vos, qui idem facitis]. Unde porro sequebatur, ut illi, qui urbem Maream et Apin incoherent, ab usu boum feminarum prohiberi nolentes¹⁾, „nihil sibi cum *Tanitis* commune esse” contenderint; „se enim, quia extra Delta habitabant, de „interdicto *Tanitarum* securos, velle sibi fas esse omnia gustare”. Illud igitur oraculum, ni fallor, sub dynastia quadam *Tanitarum*, quos per duas dynastias, vicesimam primam et vicesimam tertiam, summum imperium tenuisse Manetho memoravit, modo eo consilio editum esse prorsus putamus, ut illos immorigeros refelleret; „*Tana*” enim, pro nomine proprio receptum, solam partem quandam τῆ Δέλτα comprehendisse cernimus. Quicquid ergo Herodotus e suis cum sacerdotibus institutis colloquiis sibi collegit, non jam dubium est, quin interpretes, quos genere Ægyptio fuisse in antecedenti paragrapho probavimus, *Αἴγυπτον* solam *Tanam* intelligere ante ætatem Herodoti soliti sint, ita ut, ubi Herodotus de Ægypto quæstiones lingua Græca moverit, nomen „*Αἴγυπτος*” interpretati sint *Tanam*, cum vice versa

9) Herod. Lib. 2, 154.

1) Herod. Lib. 2, 18.

Tanam Herodoto reddiderint *Αἴγυπτον*. Nec tamen in hac opinione, quæ e responsis sacerdotum, quæ Herodotus exhibuit, satis colligi potest, subsistimus. Huc enim si sententiam Jonum revoceemus, nos vera deprehendisse vix quisquam negare potest. Jones quidem dixerunt²⁾, *Ægyptum τὸ παρὰ θάλασσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι ταριχηθῶν τῶν Πηλεσιακῶν, τῆδε τεσσαράκοντά ἐισι σχοῖνοι*; ne totum quidem Delta vocari *Αἴγυπτον* putaverunt, quamquam, Herodoto intercedente, Jones docuerunt, τὸ Δέλτα μόνον εἶναι *Αἴγυπτον*; eam modo partem τῆς Δέλτα, in quam maxime paludosam et limosam vere *Tana*, quippe lutum vel paludem sive *πηλὸν* significans, aptissime quadra-
bat, quam etiam novimus κατ' ἐξοχὴν vocatam esse *Tanin*, per nomen „*Αἴ-
γυπτος*” intellexerunt illi Jones³⁾; εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ χῶροι (ubi Jonibus ha-
bitare concessum erat) πρὸς θαλάσσης ὀλίγον ἐνερθε Βουβάσιος πόλιος, ἐπὶ
τῷ Πηλουσίῳ καλευμένῳ σώματι τῆς Νεῖλε. Nunc concedere omnes oportet,
Ægyptios interpretes olim per *Αἴγυπτον* et *Tanam* eandem intellexisse re-
gionem, solam scilicet præfecturam Taniticam, ad ostium Nili Pelusiacum
sive Taniticum paululum infra urbem Bubastin sitam. Diodorus⁴⁾ quidem
Θεῶνην vel *Θέωνιν* vel *Θῶνιν* exhibet pro præfectura Tanitica; quod enim
Θ scribit, ubi aliàs scribitur T, non obstat, ut infra probaturi sumus;
quamquam Græcos putasse, hanc regionem, quam ipsi incolæ vocaverunt
nomine, quod sonabat Tane vel Taane, a rege „Θῶν”, de quo Homerus
fabulatur, appellatam esse, satis cernimus, hæc Strabonis verba legentes⁵⁾:
τὸ δὲ παλαιὸν καὶ Θῶνιν τινα πόλιν ἐνταῦθα, φάσιν, ἐπώνυμον τοῦ βασι-
λέως τῆς δεξαμένης Μενελάου τε καὶ Ἑλένης ξενία. At sententia Græcorum
de rebus *Ægyptiis* non semper sibi constat, præsertim si ad Homerum pro-
vocaverint, quasi rerum *Ægyptiarum* peritissimum; quid? quod Homerus
ante ætatem Amasis vixit; ante ætatem vero Amasis ipsam *Ægyptum* et
res *Ægyptiorum* inspicere Græcis non licuit, quin etiam curæ illis cordique

2) Herod. Lib. 2, 15.

3) Herod. Lib. 2, 154.

4) Diodor. Sicul. Lib. 1, 19, pag. 55.

5) Strabo, Lib. 17 § 16, pag. 532.

fuit impedire, ne Græcis vel casu fortuito res Ægyptias expiscari contingeret⁶⁾. Nihilominus de adventu Helenæ ad Ægyptum, de rege Thone, de Memnone, de Thebis mentionem faciunt, quasi, quia scilicet cum interpresibus securi et incogitantes similia vel sæpius parum similia, pro iisdem habuerunt, istas poëtæ narrationes in dubium vocare nefas esset. Atqui, Homerum in Ægyptum venisse e carminibus ejus non apparet; sed extrinsecus forte singula quædam aucupatum, istas narrationes suo proposito accommodasse credere licet. Improbandum sane est in rebus Ægyptiis testimonium Homeri, cui etiam ipsos Ægyptios ignorantiam objecisse ex verbis Strabonis discimus⁷⁾: „mirari autem oportet Ægyptios ac Syros, contra quos nunc dicimus, quod non intelligunt Homerum, ea dicentem, quæ in ipsorum sunt patria, et ignorantiam ei objiciunt, cujus ipsos culpam sustinere ostendemus”. Redeamus ad relationem Diodori de Theaana, quam esse *Τάνν* e sola descriptione colligere possumus: *κατὰ γὰρ τὴν καλουμένην Θῶνιν* (al. *Θέωνιν*, al. *Θεώνην*) *ἐμβάλλοντος εἰς θάλασσαν τοῦ ποταμοῦ, τοῦτον τὸν τόπον ἐμπόριον εἶναι το παλαιὸν τῆς Αἰγύπτου*; „quod enim ad Thonin (ut vocatur) attinet, ubi fluvius se in mare exonerat, eam ipsam regionem esse vetustum Ægypti emporium audiui”, ait Diodorus⁸⁾. Nec mirum est, si illa verba, quæ aliunde huc contulerit, male interpretatus sit historicus, qui scilicet, opinione præoccupata laborans, in animum sibi induxerit, *Αἴγυπτον* esse nomen fluminis, a rege quodam denominati, ac inde porro ipsam regionem eodem modo dici; nos vero, qui notionem nominis, quod illi regioni ipsi Ægyptii tribuerunt, non ignoramus, prorsus arbitramur, interpretem quendam olim (quicquid Græci se percepisse posthac crederent) docere modo voluisse: „ea regio, Theaana ab Ægyptiis dicta, ea inquam, ad quam fluvius in mare se exonerat, est propria vetusta Ægyptus (ἢ: *a Græcis primitus sola appellata est Αἴγυπτος*). Herodotus igitur graviter errat, quod, *Αἰγύπτου*” Ægyptium esse nomen putans, suspicari

6) Herod. Lib. 2, 179.

7) Strabo. Lib. 1, 97.

8) Diodorus Lib. 1, 19, pag. 55.

potuit⁹⁾, regionem circa Thebas olim solam appellatam esse Αἴγυπτον; τὸ δ' ὦν πάλαι αἱ Θῆβαι Αἴγυπτος ἐκαλέετο. Nec minus certum et exploratum habemus, nomen „Αἴγυπτος” per Græcos a mari usque ad Elephantinam extensum esse suo jure dici posse, non vero cum Ægyptiis, ut Herodotus sibi vult, ab Elephantina usque ad mare descendisse; neque fas erat statuere, regionem circa Thebas olim solam vocatam fuisse Αἴγυπτον; constat enim, Tanem primitus solam appellatam esse Αἴγυπτον, nec unquam Tanis vel Teaana, in quam Græci navigabant, sub nomine „Αἴγυπτος” non inclusa fuit.

Hactenus per „Τάνις” vel „Tana” vel „Teaana” modo obiter indicavimus, quomodo nomen Ægyptium illius terræ, ad quam fluvius in mare se exonerabat, sonaret; radicales autem literas, ante oculos positas, majori diligentia spectare debemus. Profecto oportet ad verbum ٤٤٤ (Tana) nomen illius regionis revocare, quod non modo Τάνιν vel Θῶνιν vel Θεώνιν vel Θεώνην re vera sonuisse scimus, sed quod etiam notionem, quæ ٤٤٤ inest, luti scilicet vel paludis, accuratissime expressisse supra demonstravimus. Qua de causa, sententiam Vitringæ aliorumque virorum doctorum prorsus improbamus, qui de nomine 𐤆𐤃, quod septuaginta interpretes reddiderint Τάνιν, ita arbitrati sunt¹⁾: „𐤆𐤃, demptis punctis Masoretharum, Tsan et, sublato sibilo, Tan, unde Τάνις”; et alio loco²⁾: „LXX interpretes hic et alibi recte pro 𐤆𐤃 habent Τάνις, et Chaldæus Paraphrastes ܛܢܝܬ, Tanes, estque vere idem nomen. Litera enim y in medio vocis olim fere usurpata pro vocali in enunciatione, vox 𐤆𐤃 valebat Tsôn vel Tsân, ut ܠܥܒ Bâl vel Βῆλ, unde Βῆλος, et, sublato sibilo, Tân, unde Τάνις”. At tam exploratam rem habemus, ut nemo dubitare posset, quin propriæ radicales, quæ vocem „Τάνις” confecerint, sint ٤٤٤ (٤٤٤). Nimirum, si 𐤆𐤃, pronunciationis ratione habita, ad „Τάνις” jure referendum esset, Græci utique sonum illius vocis Ægyptiæ multo diligentius recepis-

9) Herod. Lib. 2, 15.

1) Vitring. Commentar. in Esaiam II P. pag. 168.

sent, „*Távις*” exhibentes, quam Hebræi; Chaldaëum paraphrasten in hac re nihili aestimo, quem „*Távις*” literis Chaldaicis temere conscripsisse cernimus. Sint ista! Quemadmodum vero e cognitis regulis grammaticis הַלְמִשׁ in הַלְמִשׁ vertitur, ita omnino certum evadit, „lutum” in alia dialecto Semitica הַלְמִשׁ , in alia הַלְמִשׁ , chaldaice הַלְמִשׁ , nominatum fuisse. Inter omnes autem, qui linguas Semiticas inspexerint, constat, Kametz ($\bar{\tau}$, a, aa) in Syriacum Zekopho ($\underline{\text{ז}}$, o) vibrasse; quomodo ergo fieri potuisset, ut Græci sonum vocis diligentius perciperent et exprimerent, quam per „*Távις*” vel „*Θῶνις*” vel „*Θεῶνῆ*”? etiamsi omnes docti in optimis manuscriptis *Θεῶνῆν* Diodori in nomen *Θῶνιν* Strabonianum vel Homericum³⁾ invertierint, equidem tamen istam censuram non adoptabo; הַלְמִשׁ enim sonuit „*Θεῶνῆ*”, neque omittendum, quod e sola descriptione regionis satis colligere possumus, *Θεῶνῆν*, ratione pronounciationis non habita, vere esse præfecturam Taniticam, ad quam fluvius in mare se exonerabat. Homerus forte, qui scilicet nomen Ægyptium illius regionis, ad quam Græci postea frequentius navigarent, audiverit, inde nomen istius regis *Θῶνος* finxisse cogitari potest, neque vero regionem (הַלְמִשׁ , *τήλος*, lutum; *Θεῶνα*, *Θεῶνῆ*, *Θῶνις*, *Tανις*) ab isto rege, denominatam esse probabimus.

הַלְמִשׁ lutum vel paludem, *πηλὸν* vel *ἔλος*, significare jam supra ostendimus; quod nomen proprium, cum tam clare suam notionem exhibuerit, minime, ut mihi quidem videtur, verosimile est, interpretes lingua Græca non interpretatos fuisse. Certe urbem primariam præfecturæ Taniticæ Græcis redditam esse *Πηλοῦσιον* ipsamque præfecturam *τὰ ἔλαι ο*: הַלְמִשׁ novimus. Lutum, stagnum, palus &c., ubi de regione Tanitica mentio facta sit, est cardo rei; Diodorus⁴⁾: „Ad magnam vero paludem, ubi, quæ Barathra” nominantur, occurrunt, per imperitiam locorum exercitus partem amittit. „Quia vero de natura hujus stagni et rerum insolentia, quæ hic contingunt, ”in primo a nobis libro dictum est, iterare jam illa supersedebimus. Post

2) I P. pag. 563.

3) Homer, *Odyss.* 4, 228.

4) Diodor. *Lib.* 16, 46; pag. 117.

"voragine autem illas superatas rex ad Πηλούσιον venit, quæ prima primi ostii urbs est, ubi Nilus mare ingreditur." Primum Nili ostium versus orientem, quod dicitur Pelusiacum, est utique proprium ostium Taniticum, ac, si quis interpres aliud ostium nominaverit Taniticum, licet Græcus, notationis, quæ voci ΠΛΝΤ inesset, ignarus, πηλὸν non somniaret, ipse tamen modo palustre et limosum intellexit; quare improbamus secundum ostium vocari Taniticum, quod Diodorus 5) nomine proprio Saiticum appellare debuisse videtur, nec prætermittimus verba Strabonis 6): ἔτα τὸ Τανιτικὸν σόμα, ὃ τινες Σαϊτικὸν λέγουσι. Quid? quod Ægyptus dicitur priscis temporibus mari fuisse inundata 7) μέχρι τῶν ἐλῶν τῶν περὶ τὸ Πηλούσιον. Apud Herodotum vero in locum incidimus, qui maximum hac in re mo-

5) Diodor. Lib. 1, 30; pag. 86.

6) Strabo. Lib. 17. § 20; pag. 543.

7) Strabo. Lib. 1, 3; pag. 135.

Eos locos, quos e scriptis Diodori et Strabonis excerptimus, non collegimus, quasi illæ regiones, ob paludes et profundos gurgites fere inaccessæ, præfecturâ Taniticâ continerentur; tractus autem, illis regionibus inaccessis occidentem versus contiguos ac, ingesto terræ aggere, jam complanatos, præfecturam Taniticam complexos fuisse putamus, intra ostium Pelusiacum sitam. Regiones vero, juxta ostium Pelusiacum Syriam versus late extensæ, nondum erant habitabiles, quarum descriptioni paululum immorari a re non est alienum. Varii quidem scriptores variis verbis eadem memorant. Herod. Lib. 2, 15. μέχρι ταριχητῶν τῶν Πηλοισιακῶν; Strab. Lib. 1, 3; pag. 135. μέχρι τῶν ἐλῶν τῶν περὶ τὸ Πηλούσιον, καὶ τὸ Κάσιον ὄρος, καὶ τὴν Σερβονίδα λίμνην. Lib. 17. § 21; pag. 244. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ Πηλούσιον κύκλω περιεμειμένα ἔχει ἔλη, ἃ τινες βάραθρα (βάθρα) καλοῦσι. Plutarch. Tom. 5, pag. 105. τὰ τῆς Σερβονίδος ἔλη. Diodorus vero Lib. 1, 30 ipsam regionem accurate descripsit, ac, de lacu Serbonide mentionem faciens, hæc verba subjunxit: τὰ μὲν οὖν προσηγομμένα πεδία τοιαύτην ἔχοντα τὴν φύσιν, οἰκίας ἔτηχε προσηγορίας, ὀνομασθέντα Βάραθρα. Nomen "Σέρβωνος," quod quidem sonum vocis ejusdem Ægyptiæ exhibuerit, derivandum est, ni fallor, a voce ܫܪܒܢܐ, refractarius, Chaldaice ܫܪܒܢܐ, Sarbān, Sarbaan, unde Σέρβωνος, ita ut appellatus sit lacus lutulentus, insincerus, refractarius, sive lacus, limum et bitumen ebulliens. ܫܪܒܢܐ, unde Σέρβωνος derivavimus, Syris notat "garrivit, effutivit, ebullivit" ac Strabo Lib. 16. § 42, pag. 369, docet, lacum Serbonidem bitumen cum bullis quasi ferventis aquæ ebullivisse. Licet quidem sub hocce lacu Serbonide Strabo l. c. Asphaltidem cogitaverit, dubium tamen non est, quin proprius lacus Serbonis eodem modo ebulliverit, quo aqua aliis regionibus paludosis ex occlusis scaturiginibus ebullit. Si igitur in veram significationem nominis "Σέρβωνος" inciderimus, Serbon utique in Græcum "Βάραθρα" parum apte verti potuit, nec verum est. Nam, omnia circumspectantes, facile cernimus, Diodorum

mentum faciat⁸⁾: "Deinde jam regnanti ab undecim regibus ei contigit, ut "exul secunda vice abiret propter illam galeam ἐς τὰ ἔλαια;" et paucis interjectis: "Hi cum in terram exiissent ære armati, Ægyptiorum quidam nuntium fert Psammiticho ἐς τὰ ἔλαια ο: ad פְּסַמִּיטִיחַ"; equidem enim ἐς τὰ ἔλαια intelligo ἐς Τάνιν, in præfecturam Taniticam, nec obstat, quod adjicitur "exul secunda vice"; exul scilicet dici poterat, qui ex arce duodecim regum in provinciam suam fugerat coactus. Profecto præfecturam Taniticam jam id temporis tenuit Psammitichus, quem in præfectura Tanitica sedes Græcis⁹⁾ concessisse scimus.

Repetamus, quid certi et explorati de nomine "Αἴγυπτος" assecuti simus:

- a) Inter interpretes et Græcos (Jones) per "פְּסַמִּיטִיחַ" et "Αἴγυπτος" vicissim eandem regionem, eam scilicet, paululum infra urbem *Bubastin* ad ostium *Pelusiacum* sitam¹⁾, ad quam Græci navigabant²⁾, ad quam fluvius se in mare exonerabat³⁾, ubi Nilus mare ingrediebatur⁴⁾, intelligere ante tempus Herodoti convenerat, cujus de ambitu

8) Herod. Lib. 2, 152.

9) Herod. Lib. 2, 154.

1) Herod. Lib. 2, 154.

2) Herod. Lib. 2, 5.

3) Diodor. Lib. 1, 19; pag. 55.

4) Diodor. Lib. 16, 46; pag. 118.

Σερβωνιν intellexisse nomen ipsius lacus, Βάραθρα vero nomen ταραχῶν τῶν Πηλουσιανῶν, quæ eadem esse ac τὰ τῆς Σερβωνίδος ἔλη, eas scilicet paludes, quas nonnulli, teste Strabone, Βάραθρα (Βάθρα) vocabant, facile cernimus. Atqui, quod Diodorus refert, "casu contigisse, ut illæ regiones, quippe Βάραθρα dictæ, nomen suæ naturæ conveniens acceperint," id utique suspicionem quandam movet, Græcos nomen "Βάραθρα" illi loco ipsos non imposuisse nec ut Græcum ab interprete recepisse, sed nomen Ægyptium prorsus audivisse, quasi Græca vox "βάραθρον" fuisset, quia similem sonum ac βάραθρα reddidisset. Enimvero fieri vix potest, ut et sonus et notio vocis "βάραθρα" accuratius reddatur, quam per פְּאֵר אֲטֵרֶה v. פְּאֵר אֲטֵרֶה, gurges oclusus. Accedit, quod ipse locus paludosus, uliginosus atque subsulsus, unde ὁ ἐπὶ τοῦ τέλματος καταπνόμενος, interitum effugere non posset, summo jure, quippe gurges, crustâ limi glutinosi obductus, appellandus erat פְּאֵר אֲטֵרֶה, gurges oclusus, sive Græca vox "βάραθρον" multo ante ætatem Diodori e lingua Semitica orta sive non orta sit.

Ægypti sententiam interpretes, quibuscum in colloquium venit, percipisse non cernimus.

- b) Licet „*Αἴγυπτος*” et nomen Ægyptium, quod *Αἴγυπτο* responderet, eandem fere notionem, luti scilicet, quo Nilus terram oblimaret, exhibuisse videantur, facile tamen, cum nomen Ægyptium, quod interpretes primitus reddere soliti sint *Αἴγυπτον*, fuisse ἸἸἸἸἸ reperimus, cognoscimus, nomen ἸἸἸἸἸ in linguam Græcam vertere *Αἴγυπτον*, ratione notionis etymologicæ habita, interpretibus succurrere ipsis non potuisse.

Quæ cum ita sint, manifestum est, Græcos, de nomine Ægyptio imperitos ac securos, sibi ipsos nomen „*Αἴγυπτος*” conformasse, quod modo obiter regioni imposuerint, ad quam navigare sciverint, et, quemadmodum multi navigatores se in Indiam occidentalem navigare dicunt, etsi, quam late hæc India extendatur, omnino ignorantes, modo ad unicum emporium appellere soliti, ita etiam Græci multa inter se et cum interpretibus loqui ac se in *Ægyptum* navigare dicere potuerunt, de finibus et terminis incuriosi, donec tandem, se ipsos hocce nomen composuisse obliti, quæstiones de finibus *Ægypti*, ad quam navigarent, Ægyptiis objecerint; quibus quidem in mentem venire non potuit, fines $\tau\epsilon\ \text{Αἴγυπτε}$, ad quam Græci navigarent, latius extendere, quam ad terminos ipsius præfecturæ Taniticæ, etiamsi certum nomen proprium, in quod equidem incidere non potui, apud Ægyptios præfecturas omnes continuisset. Nam quemadmodum Indus quidem occidentalis, ab alia Indiæ insula ad aliam navigaturus, se ad Indiam navigaturum esse apte dicere omnino non potest, ita etiam fieri non potuit, ut Ægyptius, solam ad præfecturam Taniticam navigare Græcis concessum esse satis sciens, per „*Αἴγυπτος, ἐς τὴν Ἑλληνας ναυτίλλονται*”⁵⁾, aliam regionem, quam ἸἸἸἸἸ , Teaanam, *Τεώνην*, vel rectius, si Diodorum sequamur, *Θεώνην*, *Τάνιν* denique intelligeret.

Argumentationem quidem Herodoti de ambitu Ægypti sanæ rationi prorsus consentire non negamus, sed linguæ Ægyptiæ imperitus non po-

5) Herod. Lib. 2, 5.

tuit, quin erraret; nec mirum est, quod omnes Græci in eandem sententiam iverunt. Quod historicus nomen toti regno Ægyptio proprium desideravit, id utique ipsa res tulit, nec nos poenituisset, si pronunciasset:

Satis scio, nomen „Αἴγυπτος” consensu Jonum et interpretum modo parti τῆς Ἀέλτα, quæ Ægyptiace dicitur Teāna, haecenus tributum esse; cum autem eos, qui lingua utentes eadem ac Tanitæ nobiscum versentur, in universum, licet sæpe Tanitæ non sint, Αἴγυπτίους nominare soleamus, volo equidem, ubi res Ægyptias inquisiturus sum, eos omnes, qui eidem imperio iisdemque conditionibus subjecti, eadem lingua ac Tanitæ utuntur, Αἴγυπτίους dicere et Αἴγυπτον intelligere ⁶⁾ ταύτην τὴν ὑπὲρ Αἴγυπτίων οἰκομένην.

At Herodotus, falsa opinione de illo nomine jam imbutus, a recta via aberravit, quærens: *Nonne res se ita habet?* ubi quærerere debuit: *Quomodo res se habet?* Qua prava ratione cum usum esse ex ipsius verbis colligere possumus: ⁷⁾ *Μαρτυρεῖ δέ μοι τῆ γνώμη, ὅτι τοσάυτη ἐστὶ Αἴγυπτος, ὅσην τινα ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἀμμωνος χρησθήριον γινόμενον τὸ ἐγὼ τῆς ἐμαυτῆς γνώμης ὕσερον περὶ Αἴγυπτον ἐπυθόμην.* Cum enim ab interprete quæsit: *Nonne mea sententia sibi constat, totam terram, quæ ab Ægyptiis incolitur, ab Elephantina usque ad mare, esse Αἴγυπτον?*, ille sane intellexit: *Nonne tota terra, quæ a Tanitis incolitur, ab Elephantina usque ad mare, est Teāna?* Nimirum, etiamsi istud Ammonis oraculum ⁸⁾ interpreti vel sacerdoti non succurrisset (at succurrit), sententiæ Herodoti tamen facile indulgisset Ægyptius, per „Αἴγυπτος” cogitans Πῆλτος, lutum, quod fluvius relinquebat, qui supergressus *id terræ* re vera irrigabat. Contra, si interrogavisset: *quam late extenditur Αἴγυπτος?*, profecto percepisset interpres: *quam late extenditur Teāna?* Unde, colloquio instituto, Herodotus experiri potuisset, etiam Ægyptios, quamquam sententiæ ipsius quodammodo indulgentes, sententiam Jonum tamen prorsus probasse.

6) Herod. Lib. 2, 17.

7 & 8) Herod. Lib. 2, 18.

Satis lucis huic disquisitioni affudisse mihi videor, nec improbandum est, nomen „*Αἴγυπτος*” ex „*αἶα*, terra” et *γυπτέος*, *γυπτὸς*, gypseus” vere ortum esse, unde „*Αἴγυπτον*” terram limo uti gypso crustatam jam supra interpretati sumus. Patet enim ex verbis Strabonis 9), oblimationem terræ ob Nilum supergressum fuisse proprietatem, quæ *primum et omnium maxime* animos peregrinorum afficeret: „qualis est etiam Nili adscensio ac maris, ingesto terræ aggere, complanatio. Et, quemadmodum, qui ad Ægyptum appellant, de nihilo prius in regione ea docentur, quam de Nili natura, quod Ægyptii neque quicquam magis inauditum peregrinis neque illustrius suarum aliquid rerum habent, &c.” Nec amplius dubito, quin omnes sententiâ eorum 1), qui ab „*αἶα*”, et „*Κοπτὸς*” vel ab „*αἶξ*” et „*Κοπτὸς*”, ut cætera prætermittamus similia, „*Αἴγυπτος*” derivaverint, nunc facile cedant, et, si quis rex aliquando ab interprete dictus est *Αἴγυπτος*, id quod Diodorus refert 2), Ægyptiace utique nominatus est *Tanita* sive e præfectura Tanitica ortus. Quid autem? si quando Nilus 3) appellatus est *Αἴγυπτος*, certum utique est, interpretem quempiam, qui nomen regioni proprium „*תַּנַּיִט*” solito more reddi *Αἴγυπτον* novisset, *Αἴγυπτόν* idem ac *תַּנַּיִט* significare somniantem, ubi Nilum cogitaverit *limosum* vel *limiferum* dicere ex „*תַּנַּיִט*, limus”, ibi temere scilicet dixisse *Αἴγυπτον*, veræ hujus vocis significationis ignarum. Quicquid id est, Nilum nominari *limiferum* cum ipsa rerum natura conveniebat, Nilum vero nominari *Αἴγυπτον*, si Ægyptius interpretes veram hujus vocis significationem intellexisset, esset sanc a re omnino alienum; at „*Αἴγυπτος*” ubique pro „*תַּנַּיִט*” exhibuit interpretes, se errare non sentiens, quippe ab ipsis Græcis non coargutus. Quærere igitur in mentem cuique venit, num non *תַּנַּיִט* aut aliud nomen, a „*תַּנַּיִט*” derivatum, proprium fuerit Ægyptium Nili nomen, ita ut Ægyptii Nilum *κατ' ἐξοχὴν limiferum* dicere in universum soliti essent. Audio; ac, si Colchi

9) Strab. Lib. 1, pag. 96.

1) Comment. Vitringæ in Esaiam.

2) Diodor. Lib. 1. 19. pag. 55.

3) Diodor. l. 1.

ex Ægyptiis vere orti sunt, id quod facile probamus⁴⁾, puto equidem, ipsam rem tulisse, ut illi Ægyptii, qui in Colchide ad flumen quoddam sedem fixerint, huic flumini nomen fluminis, cui in patria eorum erat tanta celebritas, imposuerint. Flumen vero Colchorum appellatum fuisse *Tanain* novimus; verosimillimum igitur videtur, eodem nomine, a תַּנַּיִן derivato, Nilum κατ' ἐξοχὴν nominatum fuisse, præsertim cum interpres, si Nilum dixit *Αἴγυπτον*, certe תַּנַּיִן cogitaverit. Accedit, quod Strabo⁵⁾, ubi alii scriptores „*Τανταϊκὸς*” dederunt, sonum vocis melius observans, „*Ταναικὸς*” vere reddidit; recentiorum enim criticorum corruptas lectiones accipere non amplius possumus, sed prorsus retinemus lectionem „*Ταναικὸς*”, quod ad תַּנַּיִן, Græce male dictum „*Αἴγυπτος*”, et flumen Colchorum *Tanain*⁶⁾ supra revocavimus.

Singulos quidem errores Græcorum et virorum doctorum, qui de nomine „*Αἴγυπτος*” disputaverunt, coarguere omnes nostrum non est; Perizonii vero sententiam⁷⁾, e nostra disquisitione per se jam satis refutatam, alia via impugnare non supersedebimus: „Jam vero γύψ, *Αἴγυψ* et *Αἰγύπιος* Græcis notat vulturem, fuscæ coloris avem. Inde ergo, interposita litera *T*, ut solet post *Π*, *Αἴγυπτος* et *Αἰγύπιος* de rege et de fluvio et de populo istius terræ, quia fuscæ et subnigræ erant coloris, æque ac vultures. Ne dubitemus (?) de hac vocis significatione et origine, ipsi Græci in glossis *Αἰγύπιον* exponunt μέλαν, nigrum, et *αἰγυπτιάσαι* Eustath. ad *Homer. Odys.* pag. 1484 interpretatur ἐπικαῦσαι, adurere”. Erravit sane vir, cæterum clarissimus; nam, quemadmodum, ubi pro tilgavn̄s sært interdum dicitur engel̄s, ex sana ratione concludere debemus, tilgavn̄s sært et handle sært in Anglos et Anglicana egregie quadrare, ita etiam, ubi pro μέλαν et ἐπικαῦσαι dicitur *Αἰγύπιον* et *αἰγυπτιάσαι*, nos eodem modo concludimus, μέ-

4) Herod. Lib. 2, 104.

5) Strabo Lib. 17, § 21. pag. 544 et annot. Tzschuckii.

6) Diodor. Lib. 1, 55. pag. 165.

7) Perizonius Origin. Ægypt. Cap. 1.

λαν et ἐπιμαῦσαι in Ægyptios et Ægyptia quadrasse, nec etymologicam exhibuisse notionem.

Quod Herodotus⁸⁾ Ægyptum et Strabo⁹⁾ modo locum quendam in ista terra a Perse appellatum esse σκοπίην, σκοπήν, referunt, ad nomen Ægypto proprium illustrandum non pertinet; certus enim locus, aliis in universum editior, dici potest σκοπή, specula, quamquam inprimis omnem habitationem in ista regione, quæ, Nilo exundante, undis tegebatur, suo jure σκοπίην nominare potuerunt, Straboni consentientes¹⁾: „Nilo exundante, tota undis tegitur præter habitationes: quæ aut nativis collibus aut aggeribus factitiis impositæ sunt, non pagi modo, sed urbes etiam memorabiles, quæ eminus „*conspectæ insularum speciem præbent.*” Observandum est, „הַרְרִי” apud Hebræos significare „elatus est, editus est” (fremage, ὑπερέχειν), unde igitur הַרְרִי Ps. 90, 10 explicatur „id quod τὸ ὑπέρεχον est”, neque, ubi nomen הַרְרִי²⁾ ad Ægyptum revocatur, aliter explicari potest, ac per „σκοπίή” (ο: τὸ ὑπέρεχον, locus editus). Qua de re Herodotus³⁾ quoque docuit: *Ἐπεὶ δὲ ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν, αἱ πόλεις μῶναι φαίνονται ὑπερέχουσαι.* Sic omnino evanescit miranda Bocharti⁴⁾ α ριβι, pyro, derivatio. —

Me quidem in nomen quoddam Ægyptium, quod præfecturas omnes comprehenderit, incidere non potuisse jam supra dixi, nec Ægyptios certum nomen proprium usurpasse, necessarium habeo. Quicquid vero id est, si vere tale nomen Ægyptiis in promptu fuisset, Moses quidem, ni fallor, in suis scriptis, ubi nomen illi terræ proprium desiderasset, illud retinisset. Nonne igitur nomen „מִצְרַיִם” ipsos Ægyptios toti suæ terræ imposuisse inde solum concludere licet, quod Moses id illis regionibus tribuit? Certe quidem, si nomen toti terræ proprium inter Ægyptios crebro usitatum fuit.

8) Herod. Lib. 2, 15.

9) Strabo Lib. 17. § 18; pag. 538.

1) Strabo Lib. 17. § 4, pag. 483.

2) Esaias 30, 7 et aliis locis.

3) Herod. Lib. 2, 97.

4) Vitring. Comment. in Esaiam. Tom. II. pag. 171. Bochart. Geograph. sacr. Lib. 4, 24.

Mirum autem est, quod, quantum mihi indagare contigit, nihil omnino aliunde occurrit, quod usum hujus apud ipsos Ægyptios prodat. Syncellus quidem docuit⁵⁾, illam regionem usque ad ipsius tempus ab Hebraeis, Syris et Arabibus appellatam esse *Μεσραϊαν*, ac dominos Ægyptios Chamo ortos in Chronico vetere dictos esse *Μεσραϊούς*; at dubium quidem vix est, quin et Syri et Arabes et Chronicon vetus e sacra Judæorum scriptura in linguas suas istud nomen receperint. Licet illa nomina virorum et gentium, quæ Moses congresserit, primitus haud dubie significationem quandam etymologicam continuerint, nullam omnino ejus rationem habuit sanctus vir; neque enim ad nigrum Afrorum colorem vel æstum illius tractus nomen **מִצְרַיִם** revocare mihi in mentem venire potuit. Ceterum, Vitringam⁶⁾, Bocharto consentientem, quodammodo probabam: „ut adeo, quod Mitsraim „recenseatur inter Chami filios, non aliter sit intelligendum, quam Chamo „genitos esse homines, qui Ægyptum incoluerunt”; in sententiam enim Herderi de hac re facile ibimus omnes⁷⁾: „Die Genealogie der Söhne Noahs scheint nichts als eine Landkarte der Gegenden zu seyn, die der Sammler dieser Nachrichten kannte, in einer Projektion entworfen, wie er sie ansah und mit dem Stammvater seines Volks nach Charakteren, die er uns nicht angiebt, in Verbindung brachte. Quare putamus, si quid putare fas est, **מִצְרַיִם**, quia Mitsraim dicitur filius Chami⁸⁾, aliquid fuisse, quod e **מִצְרַיִם** ortum esse dici posset. Sanæ autem rationi, ni fallor, magis consentaneum est, si credimus, Mosen ex Ægyptio urbis Thebaicæ nomine, quod sonuisse „*Χεμμω*” Diodorus refert⁹⁾, nomen **מִצְרַיִם** concepisse, quam si quis in animum sibi inducit, Ægyptios suam urbem nomine filii illius Noachi vocasse. Sint ista! verosimile tamen evasit, Diodorum quidem sonum nominis Ægyptii satis accurate observasse, præsertim cum etiam Herodotus¹⁾ de urbe „*Χέμμω*” men-

5) Georg. Syncellus, Chronograph. pag. 37, 38, 51. Vitr. Com. in Es. Tom. I. pag. 536.

6) Vitring. Com. in Es. Tom. I. pag. 535. Boch. geogr. sacr. Lib. 24.

7) J. G. v. Herders sämtliche Werke. Stuttgart und Tübingen 1827. 1 Th. pag. 17.

8) Gen. 10, 6.

9) Diodor. Lib. 1, 18; pag. 52.

1) Herod. Lib. 2, 91.

tionem fecerit, cujus relationes de hac re ille temerè conscripsisse non certatur. Nomen igitur „*χεμμῶ*” vel „*χέμμις*” literis Hebraicis exprimere conaturi, in vocem *חֶמְמָה* incidimus, quæ sonuit *χεμμᾶ*. Nihilominus, etsi fortasse ex *חֶמְמָה*, quod exponitur butyrum, significationem extorquere potuissem, quæ quadantenus interpretationi Diodori aut naturæ ipsius regionis conveniret, ad aliam tamen vocem, quæ ipsam notionem, quam nomini „*χεμμῶ*” fuisse Diodorus refert, accuratissime prodit, potius provoco, quamquam ea ipsa vox sonum nominis „*χεμμῶ*” vel „*χέμμις*” minus exacte æquat. Primum igitur investigaturi sumus, unde notio nominis „*χεμμῶ*” petenda sit; Diodorus, postquam de simulacris Panos, in omni passim fano collocatis, mentionem fecit, docet²⁾, etiam urbem in Thebaide ejus nomine exstructam fuisse, quam incolæ appellarent *χεμμῶ, μεθερμηγενομένην Πανὸς πόλιν*. Infra vero ostendemus, ubi interpretes dixerit „*πόλις χεμμῶ*”, ratione status constructi habita, se dicere „*πόλις χεμμῶς*” putans, Græcos intellexisse „*πόλις, καλεομένη χεμμῶ*”; unde colligimus, interpretes, qui illam urbem inter interpretandum *Πανὸς πόλιν* nominaverint, Ægyptiam vocem „*χεμμῶ*” reddidisse *Πανᾶ*, nec tamen putare licet, Græcum nomen „*Πάν*” nomini Ægyptio „*χεμμῶ*” in totum convenisse. Quam vero notionem interpretes, in errorem ab ipsis Græcis inducti, nomini „*Πάν*” tribuerint, e relatione Herodoti facile agnoscimus³⁾: *γράφουσί τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ξογράφοι καὶ οἱ ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τὸ γάλμα, κατάπερ Ἕλληνας, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα, οὕτι τοιοῦτον νομίζοντες εἶναι μιν, ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοισὶ θεοῖσι, ὅτεν δὲ εἵνεκα τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὐ μοι ἤδιόν ἐστι λέγειν*. Græci igitur, cujus simulacrum caprina facie hircinisque cruribus pingebatur, cum temere dixerunt *Πανᾶ*, etsi quidem nihil aliud cum Pane commune habuit. Cur autem iste Pan ita pingetur, se patefacere nolle professus est Herodotus, qui in alio loco⁴⁾ patefacere non dubitaverit, cur ejus simulacrum, qui nominatur Jupiter Ammon, arietina facie instructum fuerit. Enimvero,

2) Diodor. Lib. 1, 18; pag. 52.

3) Herod. Lib. 2, 46.

4) Herod. Lib. 2, 42.

utrumque simulacrum ex iisdem aut similibus rationibus originem et formam accepisse putamus, præsertim cum in sculptura quadam ectypa, quæ adhuc ad Medinat Abu restat ⁵⁾, sacerdotes, qui capita variorum animalium præ se ferant, viro cuidam, regi fortasse, sese repræsentasse conspiciantur, ita ut dubitari vix possit, quin nomen illius urbis „χεμμῶ” ad istum deum et istum sacerdotem, qui, facie caprina præditus, se repræsentaverit, revocandum sit. Quare etiam pronunciare fas est, hanc urbem consensu interpretum et Græcorum nomine Πανὸς vocatam fuisse, quia Græci, Ægyptiis facile concedentibus, in animum sibi induxerint, opinionibus præoccupatis et vanis imperitorum conjecturis capti, Pana in ea ipsa urbe coli, quemadmodum ea urbs dicitur Διὸς πόλις, in qua Jovem coli crediderunt. Certum ergo erit, nisi fallor, nos, omissis ipsorum Græcorum sententiis, solis e relationibus eorum de χεμμῶ vel χέμμις concludere oportere, χεμμῶ apud Ægyptios significasse *istum deum istumve sacerdotem*, qui facie caprina hircinisque curibus et pingeretur et sculperetur aut etiam sese repræsentaret ista persona instructum, ac Πανὸς πόλιν fuisse *urbem, in qua χεμμῶ præsideret*.

Nunc ipsam vocem Ægyptiam, quam χεμμῶ vel χέμμις Græci pronunciaverunt, aliunde exquisituri sumus. Hebræi de חֲמֻנִים mentionem fecerunt, ad quos חֲמֻנִים nomen χεμμῶ revocandum esse probabimus. Docet quidem Rabbi Salomon ⁶⁾: „idola erant, quæ ponebant super tecta et quia soli erant exposita, appellabant ea חֲמֻנִים.” Ad sententias vero atque explicationes Rabbiorum de idolis gentium non securi provocare possumus; ipsi ex ipsa sacra scriptura notionem illius vocis investigare debemus. E loco quoque ⁷⁾, ubi occurrit vox חֲמֻנִים, facile intelligimus, eam significasse aliquid, quod ad idololatriam gentium pertinuerit, nec septuaginta interpretes ⁸⁾ aliud intellexisse videntur. Cum vero illa vox verbis שֹׁבֵר, גֹּרֵעַ, כֹּרֵת, subjiciatur, sole utique clarius est, חֲמֻנִים e sententia Hebræorum fuisse

5) Description d'Égypte. Part. II. Planch. 13.

6) Buxtorf. lexic. hebr. et chald. Basileæ 1710, sub voce חֲמֻנִים.

7) Levit. 26, 30, II Chron. 34, 4, 7. Ezech. 6, 4.

8) LXX, Levit. 26, 30. τὰ ξύλινα χειροποίητα ὑμῶν. II Chron. 14, 4. τὰ εἰδῶλα.

χειροποίητα nec non εἰδωλα χειροποίητα sive ξυλινα sive ex alia materia elaborata, neque vero istam vocem reddi posse τὰ τεμένη⁹⁾ putamus, quamquam LXX interpretes alibi ita interpretati sunt. Hoc modo in ipsam rem inducti, verba scripturæ, quæ adjicimus, explicata volumus:

וַיִּנְתְּעוּ לְפָנָיו אֵת מִזְבְּחוֹת הַבַּעַלִּים וְהַחֲמָנִים אֲשֶׁר-לְמַעַל מַעְלֵיהֶם גִּרְעַ

Claudicat sane versio septuaginta¹⁾ interpretum nec sequenda est vulgata, neque tamen explicatu sunt difficilia: destruxerunt (operarii Josia) coram ipso (Josia) altaria Baalium, et Chammanes, qui summa pars super iis (altaribus) erant, abscidit (ipse Josias). Altaria igitur Baalium, non ipsi Baales, destrui potuerunt, sed ipsi Chammanes abscindi poterant. Unde patet, חֲמָנִים idola vere fuisse nec non idola, quæ personas ipsorum Baalium, supra commemoratas, repræsentarent. Judæos quidem in universum idololatriam ab Ægyptiis aut vicinis populis accepisse ex ipsa sacra scriptura novimus. Atque etiam, quantum res Ægyptias et collegia sacerdotum perspicere omnibus contingere potest, manifestum est, cultum Baalium et Chammanium ex Ægypto ortum esse, quippe cum, ubi de idololatria Judæorum mentio injicitur, recenseantur Baales²⁾, *Baal scilicet soli et Baal lunæ et Baales astris et Baales omni exercitui coelorum*, de quorum mortali natura Plutarchum³⁾ vera retulisse intime sentimus: ἔ μόνον δὲ τέτων οἱ ἱερεῖς λέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων θεῶν, ὅσοι μὴ ἀγέννητοι, μηδ' ἀφθαρτοὶ, τὰ μὲν σώματα παρ' αὐτοῖς κείσθαι καμῶντα καὶ θεραπεύεσθαι, τὰς δὲ ψυχὰς ἐν ἑρανῶ λάμπειν ἄσρα, nec adeo stultos et absurdos habemus Ægyptios sacrorum ministros, ut putaverint, horum deorum animas in stellas mutari vel confugere. Qui autem, summo honore et auctoritate præditi, dicebantur dii, בַּעַלִּים, collegii sacerdotum præsides, eorum successio et nego-

9) Ezech. 6, 6. τὰ τεμένη.

1) II Chron. 34, 4. καὶ κατέσρεψαν κατὰ πρόσωπον αὐτῶ τὰ θυοιασῆρια τῶν Βααλίσμ καὶ τὰ ὑψηλά τὰ ἐπ' αὐτῶν καὶ ἔκοψε κ.τ.λ.

2) II Reg. 23, 5.

3) Plutarch. de Isid. et Osir. Tom. 7. pag. 417.

tia ad circuitum solis, per duodecim signa Zodiaci anno quoque peractum, instituta erant, ita ut duodecim signa Zodiaci duodecim deos requisiverint, e quibus si quis mortem obiret, statim in auctoritatem et honores ejus subiret alius; quo modo animæ eorum in coelo fulgere atque stellæ esse jure dici poterant. Idem sane e relationibus Herodoti colligere possumus, adeo ut nemini negare liceat, quin, etiamsi ipse Herodotus alia somniaverit, nos tamen de illis diis vera assecuti simus⁴⁾: „Ægyptii vero tricenorum dierum habentes *duodecim menses*, adjiciunt cuique anno quinos „dies extra numerum, unde eis circulus temporum semper constat eodem „rediens. *Ægyptios quoque primos dicunt duodecim deorum cognomina in „usu habuisse et ab illis Græcos fuisse mutuatos*”. Qui quidem dei, suo quisque mense, collegio sacerdotum præfuerunt. Judæi vero, sive eadem atque ipsi Ægyptii de istis Baalibus censuerunt, sive alia censuerunt, sacra tamen Ægyptiorum sacerdotum arcana inspicere minime potuerunt; unde certe factum est, ut illa sacerdotum religio, quæ a sana ratione et vera generis humani utilitate primitus vix abhorruerit, a stultis et ignavis conjectoribus in Judæam translata, nihil sanæ rationi conveniens retinuerit atque inde propria evaserit idololatria. Omnia igitur circumspicientes, relationibus Græcorum inter se collatis, dominum quemque, qui collegio cuidam præfuerit, dici בעל, atque illos Baales e medio sacerdotum fuisse satis cernimus, nec non summos sacerdotes, sacerorum collegiorum antistites, viros sanctissimos, dominatores naturæ et totius mundi eosque deos, μη ἀγεννη-
τους μηδ' ἀφθάστους. Nec amplius dubitari potest, quin ea idola, quæ personas illorum Baalium ad altaria gesserint, dicta sint תַּמְנִים. Utrum vero illi Baales fuerint בעלים לשמש, an בעלים לירח, an alii Baales, exquirere minus succedit; quamquam scimus, quosdam, vocem תַּמְנִים e radice תַּמָּם derivantes⁵⁾, consentiente Aben Esra; intellexisse Baales soli. Certe

4) Herod. Lib. 2, 4.

5) Ed. Leigh. Critica sacra; latine edidit Henricus a Middach. Amstelodami 1679. sub voce תַּמָּם. Aben Esra ad Ezech, 6, 4. Gesenii lexic. hebr. sub voce תַּמְנִים.

quidem derivanda esse videtur vox חֲמֵץ e radice חָמַץ, *calefecit*, quemadmodum vox חֲלָחֵץ derivanda est e radice חָלַח, *perforatus est*, unde illi voci formam singularis numeri חֲמֵץ deducimus, nec quidquam obstat, quin חֲמֵץ, veluti tempore Mosis fuisset חָמַץ, tempore Diodori in חֲמֵץ vel חָמַץ transformatum sit itaque sonum χεμμῶ accurate exhibuerit; sic enim pro חֲמֵץ usurparunt Chaldaei חֲמֵץ, vel fortasse potius velis, ut חֲמֵץ habeamus Chaldaeorum emphaticum. Herodotus vero aut aliam formam חֲמֵץ vel pluralis numeri חָמֵץ, חָמֵץ apud Aegyptios offendit aut vocem linguae Graecae accommodavit. Plutarchus autem sonum vocis male observasse videtur⁶⁾: *πρώτον δὲ τῶν τὸν περὶ γεννιῶν οὐκέντων τόπον πανῶν καὶ σατύρων τὸ πάθος αἰσθόμενων καὶ λόγων ἐμβαλόντων περὶ τῆ γεγονότος, τὰς μὲν αἰφνιδίους τῶν ὄχλων ταραχὰς καὶ πτυήσεις ἔτι νῦν διὰ τῆτο πανικὰς προσαγορεύεσθαι.* De Panibus et Satyris, qui regiones circa Chennin incoluerunt, mentio injicitur, quorum quidem simulaera (חֲמֵץ, חָמֵץ) in Thebaide, teste Diodoro, in omni passim fano collocata erant, ac urbem extruxerunt regionis incolae, Graecis nomine Πανὸς⁷⁾, Aegyptiis vero χεμμῶ nominatam. Quomodo autem vox „χεμμῶ”, quatenus Graecis reddita fuerit per „Πᾶν”, sit intelligenda, supra ostendimus⁸⁾, adeo ut satis exploratum habeamus, incolas illius urbis, nomen חֲמֵץ vel חָמֵץ efferentes, cogitasse τὸ εἶδωλον, idolum videlicet κατ' ἐξοχήν, caprina facie hircinisque cruribus instructum (Πᾶνα), unde interpretes urbem dixerint Πανὸς πόλιν, ubi alii dixissent Εἰδῶλε πόλιν (fortasse in lingua Aegyptia „חֲמֵץ חָמֵץ” ad imitationem⁹⁾ denominationis חֲמֵץ חָמֵץ), urbem, in qua *idolo, quod personam cogniti cujusdam Baalis gessit*, institutum fuit templum celebre. Certam igitur veramque inquirendi rationem secuti, sententiam eorum, qui ex nigro terrae colore denominationem χημία ad filium Noachi חָם referunt¹⁾, probare non possu-

6) Plutarch. de Isid. et Osir. Tom. 7; pag. 405.

7) Diodor. Lib. 1, 18. pag. 52.

8) Herod. Lib. 2, 46.

9) Psalm. 48, 3.

1) Bochart. geograph. sacr. Lib. 4, 1.

mus, nec e verbis, quæ aliunde repetita apud Plutarchum occurrunt, argumentum trahi potest, quod eorum sententiam firmet²⁾: ἔτι τὴν Αἴγυπτον ἐν τοῖς μάλιζα μελάγγειον ἔσαν, ὥσπερ τὸ μέλαν τῷ ὀφθαλμῷ, χημία καλῶσι. Qui enim totam paginam legit, is sane facile agnoscit, ista verba fabulationi ac conjecturis deberi Græci ejuspiam ex iis, qui³⁾ ἐπίσημοι βεβλόμενοι γενέσθαι σοφίην jure dici possint. Iste vero, „ὥσπερ τὸ μέλαν τῷ ὀφθαλμῷ” adjiciens, se ad Græcam vocem „χήμωσις”, *aliquid nigri in oculo emittens*, provocantem arguit, ejus tamen explicationis auctori gratiam habemus, quod nos certiores fecit de voce χεμμῶ, χέμμις, χέννις, חַמְיָה, חַמְיָה vel fortasse pluralis numeri חַמְיָה, חַמְיָה, obiter docens, partem Ægypti vere vocatam esse χημία. Ubi autem interpretes חַמְיָה אֶרֶץ aut simile quid (Ps. 105, 23. חַמְיָה-אֶרֶץ) reddidit „ἀῖ χημὶν”, intellexerunt quidem Græci⁴⁾ „ἀῖ, χημία καλεωμένη”, etsi ob statum constructum intelligere debebant „ἀῖ χημίων”, „ἀῖ τῶν περὶ χέννιν (ἃ: Πανὸς πόλιν, חַמְיָה אֶרֶץ) οὐκέντων πανῶν καὶ σατύρων”, terra videlicet, in qua ipsi Baales eorumque Chammanes (εἰδῶλα) conspiciebantur personis animalium induti, unde Πᾶνες et σάτυροι Græcis dicti. Equidem illa verba „ἀῖ, χημία καλεωμένη” supra composui, verba Herodoti⁵⁾ „ἀῖσος, ἡ χέμμις καλεωμένη” mente amplexus. Lectionem Laur. Vallæ⁶⁾ ἡ χέμμις pro ἡ χέμμις prorsus probamus, non modo quia articulus ἡ naturæ linguæ Græcæ hoc loco parum convenisset, sed etiam quia aliis locis, ubi in denominationes Ægyptias verbis καλέω, προσαγορευώ, μεθερμηνεύω, adjunctos incidimus, nobis nullus occurrit articulus. At, etiamsi ipse Herodotus articulum somniavit, Ægyptius tamen, ni fallor, certa voce exhibuit חַמְיָה אֶרֶץ, insula Chemmium, in qua scilicet, sicuti in terra Chemmium (חַמְיָה אֶרֶץ), ipsi Baales eorumque Chammanes conspiciebantur personis animalium induti. —

2) Plutarch. de Isid. et Osir. Tom. 7; pag. 457.

3) Herod. Lib. 2, 20.

4) Plutarch. de Isid. et Osir. Tom. 7; pag. 405. — Diodor. Lib. 1, 18; pag. 51 et 52. —

5) Herod. Lib. 2, 156.

6) Annotation. ad Diodor. Lib. 1; pag. 327.

Si igitur nomen חַם ad regiones Thebaicas referimus, ab apta loquendi formula non discedimus, si dicimus, Ægyptios infra Thebaidem (terram Chemmium, terram Chami) Chamo natos esse aut Chamo ortos esse, adeo ut e terra Chemmium, προιούσης τῆς χώρης, exierint, qui incoluerunt אֶרֶץ מְצָרִים, terram utriusque angustiae 7), terram, quæ in duas partes Nilo dividebatur inter montes Arabicos et Libycos coarctata. —

7) Bochart. geograph. sacr. Lib. 4, 24.

Den offentlige Examen i Frederiksborg lærde Skole for
Aaret 1835 holdes saaledes:

Skriftlig Prøve:

<i>Mandagen den 21 Septbr.</i>			<i>Tirsdagen den 22 Septbr.</i>		
8-12.	Latinsk Stil.	Rl. 4, 3, 2, 1.	8-12.	Dansk Stil.	Rl. 4. (Religion).
2-6.	Dansk Stil.	Rl. 4. (Historie).	8-12.	Latinsk Version.	Rl. 3.
2-6.	— — —	Rl. 3, 2, 1.	8-12.	Regning.	Rl. 2, 1.
			2-6.	Latinsk Version.	Rl. 4.

Mundtlig Prøve:

a) for Candidaterne:

<i>Torsdagen den 24 Sept.</i>	<i>Fredagen den 25 Sept.</i>	<i>Løvdagen den 26 Sept.</i>
8-10½. Græsk.	8-11. Arithm. og Geom.	8-11. Latin.
10½-12. Hebraisk.	3-4½. Fransk.	3-5. Religion.
3-6. Hist. og Geogr.	4½-6. Tydsk.	

b) for den øvrige Skole:

<i>Mandagen den 28 Septbr.</i>			<i>Torsdagen den 1 Octbr.</i>		
8-11.	Latin.	Rl. 4.	8-10.	Græsk.	Rl. 4.
11-12.	Hist. og Geogr.	Rl. 1.	10-12.	Tydsk.	Rl. 4.
3-5.	Græsk.	Rl. 3.	3-5.	Fransk.	Rl. 3.
5-7.	Hist. og Geogr.	Rl. 3.	5-7.	Tydsk.	Rl. 3.
<i>Tirsdagen den 29 Septbr.</i>			<i>Fredagen den 2 Octbr.</i>		
8-10.	Latin.	Rl. 2.	8-9.	Latin.	Rl. 1.
10-12.	Hist. og Geogr.	Rl. 2.	9-10½.	Religion.	Rl. 3.
3-5.	Arithm. og Geom.	Rl. 4.	10½-12.	Fransk.	Rl. 4.
5-7.	Religion.	Rl. 4.	3-5.	Fransk.	Rl. 2.
<i>Onsdagen den 30 Septbr.</i>			<i>Løvdagen den 3 Octbr.</i>		
8-11.	Latin.	Rl. 3.	8-10.	Hist. og Geogr.	Rl. 4.
11-12.	Hebraisk.	Rl. 3.	10-12.	Hebraisk.	Rl. 4.
3-5.	Græsk.	Rl. 2.	2-4.	Arithm. og Geom.	Rl. 3.
5-7.	Religion.	Rl. 2, 1.			

Disciplenes Forældre og Værger samt andre Skolens Velyndere indbydes herved til at bære den offentlige Examens mundtlige Deel med deres Nærværelse.

Frederiksborg, den 10 Septbr. 1835.

F. P. J. Dahl,
Overlærer,
h. t. Vicarius Rectoris.

De Candidater, der i Aaret 1835 agtes dimitterede til
Universitetet, ere:

1. *Johan Clemens Tode Reinhard*, en Søn af afdøde Districtslæge i Frederiksborg *J. N. V. Reinhard*.
2. *Jacob Frederik Kinch*, en Søn af Cancellie-Secretair, By- og Birke-Skriver i Frederiksborg, Hr. *O. P. Kinch*.
3. *Hans Peter Duurloo*, en Søn af Musiklærer i Frederiksborg, Hr. *J. Duurloo*.
4. *Johan Ditlev Zepelin Recke*, en Søn af Major af Cavalleriet, Hr. *E. D. v. Recke*.
5. *Carl Frederik Wilhelm Bodenhoff*, en Søn af Premier-Major ved Husar-Regimentet, Hr. *F. v. Bodenhoff*.
6. *Jens Louisianus Muxoll*, en Søn af Kjøbmand i Maarum, Hr. *R. A. Muxoll*.
7. *Johannes Erlandsen*, en Søn af afdøde Skomagermester i Frederiksborg *F. C. Erlandsen*.